

Събиране на доказателства - Италия

СЪДЪРЖАНИЕ

- 1 Тежест на доказване
 - 1.1 Какви са правилата във връзка с тежестта на доказване?
 - 1.2 Съществуват ли правила, които освобождават някои факти от необходимостта да бъдат доказвани? В кои случаи? Възможно ли е да се обори определена правна презумпция чрез представяне на доказателства?
 - 1.3 До каква степен съдът трябва да е убеден в даден факт, за да го използва за обосноваване на решението си?
- 2 Събиране на доказателства
 - 2.1 За събирането на доказателства винаги ли е необходимо искане от страна по делото или в някои случаи съдията може да събере доказателства по собствена инициатива?
 - 2.2 Какво следва, след като събирането на доказателства по искане на страна по делото бъде допуснато?
 - 2.3 В кои случаи съдът може да отхвърли искане на страна по делото за събиране на доказателства?
 - 2.4 Какви са различните видове доказателствени средства?
 - 2.5 Какви са начините за снемане на свидетелски показания и различават ли се те от средствата, използвани за снемане на експертни заключения? Какви са правилата във връзка с представянето на писмени доказателства и експертни заключения/становища на вещи лица?
 - 2.6 Има ли доказателствени средства, които се ползват с по-голяма доказателствена сила от други?
 - 2.7 За доказването на определени факти, задължително ли е използването на определени доказателствени средства?
 - 2.8 По закон свидетелите длъжни ли са да дадат показания?
 - 2.9 В кои случаи те могат да откажат да свидетелстват?
 - 2.10 Може ли лице, което откаже да свидетелства, да бъде санкционирано или принудено да даде показания?
 - 2.11 Има ли категории лица, от които не може да бъдат снети показания?
 - 2.12 Каква е ролята на съдията и страните при разпита на свидетел? При какви обстоятелства свидетел може да бъде разпитан чрез използването на видеоконферентна връзка или други технически средства?
- 3 Преценка на доказателствата
 - 3.1 Набавянето на доказателства по незаконосъобразен начин от страна по делото ограничава ли съда да ги вземе предвид при постановяването на решение?
 - 3.2 Показанията на страна по делото смятат ли се за доказателство?

1 Тежест на доказване

1.1 Какви са правилата във връзка с тежестта на доказване?

На първо място трябва да се отбележи, че в италианската правна система доказателствата са уредени в два различни акта: процесуалните норми са предвидени в членове 228 и 229 от Гражданския процесуален кодекс, а

материалноправните норми са уредени в членове 2730—2735 от Гражданския кодекс. Режимът е разделен на материалноправни и процесуални норми поради действащата в миналото правна уредба, върна на подхода в Наполеоновия кодекс, съгласно който доказателствата трябва да се разглеждат както от статична, така и от динамична (чисто процесуална) гледна точка. В доклада относно Гражданския кодекс е обяснено, че поради гореизложените причини доказателствата се използват за упражняване или като цяло за защита на правата на дадено лице не само в съдебни производства, но и извън такива производства и преди тяхното образуване: именно затова доказателствата са кодифицирани заедно с правата. Тежестта на доказване е уредена в горепосочения текст, а не в Гражданския процесуален кодекс.

Разпределението на тежестта на доказване е уредено като цяло в Гражданския кодекс, който в член 2697 предвижда, че „лицето, което желае да предяви свое право по съдебен ред, трябва да докаже фактите, на които основава претенцията си. Лицето, което се позовава на неистинността на тези факти или на това, че въпросното право е изменено или погасено, трябва да докаже фактите, на които основава възражението си“. Следователно съгласно тези принципи ищецът е длъжен да докаже фактите, на които се основава неговата претенция, тоест фактите, които пораждат претендираните от него правни последици. Ответникът от своя страна трябва да докаже, че фактите, на които ищецът основава претенцията си, са неистински или че правото, което е предмет на иска, е погасено или изменено, поради което искът на ищеца е неоснователен. Ако ищецът не успее да докаже фактите, които обосновават иска му, исковата молба се отхвърля, независимо от това дали ответникът е представил аргументи и потвърждаващи доказателства в своя защита. Съгласно разпоредбата на член 2698 от Гражданския кодекс всяко споразумение, което има за цел прехвърляне или изменение на тежестта на доказване по отношение на неотменимо право или значително затруднява упражняването на правата на една от страните, е нищожно. Представянето на недостатъчни доказателства утежнява положението на съответната страна (била тя ищеца или ответника), която трябва да докаже съответните факти или възражения, тъй като се приема, че представянето на недостатъчни доказателства е равносилно на липсата на доказателства.

1.2 Съществуват ли правила, които освобождават някои факти от необходимостта да бъдат доказвани? В кои случаи? Възможно ли е да се обори определена правна презумпция чрез представяне на доказателства?

Член 115 от Гражданския процесуален кодекс (изменен със Закон № 69 от 2009 г.) дава възможност на съда да приеме фактите за доказани, независимо от представените доказателства от ищеца, ако те не са оспорени конкретно от явяващата се насрещна страна. На тази основа, чрез дерогация от член 2697 от Гражданския кодекс, даден факт се счита за доказан, ако не бъде оспорен своевременно. Това правило не се прилага, в случай че делото се разглежда *in absentia*: ако ответникът не се яви, фактите, изложени от ищеца, не се считат за „безспорни“, тъй като при съдебни процеси, водени *in absentia*, горепосоченото правило „противоречи на традициите на италианския процесуален закон, според които страна, която не се явява или се явява със закъснение, никога не се счита, че е направила мълчаливо признание“ (Конституционен съд (*Corte Costituzionale*), решение № 340 от 12 октомври 2007 г.). С други думи съгласно нормите на италианското гражданско производство, ако дадена страна не се яви, не се счита, че тя е направила мълчаливо признание, а по-скоро че е оспорила мълчаливо иска. При изключителни обстоятелства обаче в закона изрично е предвидена хипотезата невявяването на дадена страна да се дължи на целенасочено поведение, което се счита за умишлено: напр. съгласно член 789 от Гражданския процесуален кодекс, ако никоя от участващите страни не оспори изрично дадено предложение, се приема, че тя го е одобрила (вж. решение № 3810 на Върховния касационен съд (*Corte Suprema di Cassazione*), Гражданско отделение, Втори състав, от 6 юни 1988 г.).

Тежестта на доказване е смекчена, когато съществува презумпция, т.е. когато законът определя доказателствената стойност на определени факти или допуска съдът да направи заключение за наличието на неизвестен факт въз основа на установен факт (член 2727 от Гражданския кодекс). Презумпциите се делят на: 1) законови презумпции, т.е. презумпции, които са установени от закона и които могат да бъдат два вида: оборими (*iuris tantum*), което означава, че тези презумпции могат да бъдат опровергани въз основа на доказателства, които са в противен смисъл, и необорими (*iuris et de iure*), т.е. презумпции, които не могат да бъдат опровергани чрез представяне на доказателства в противен смисъл пред съда; 2) обикновени презумпции, които съдът трябва да анализира, опирайки се на своята преценка, като приема само сериозни, точни и последователни презумпции; не се допуска прилагане на обикновени презумпции по отношение на факти, които законът не допуска да бъдат доказвани въз основа на свидетелски показания (член 2729 от Гражданския кодекс). Тежестта на доказване е смекчена и в случай на общоизвестни факти, т.е. факти, които са общоизвестни по времето и на мястото на постановяване на съдебното решение и следователно не подлежат на каквото и да е съмнение (член 115 от Гражданския процесуален кодекс).

1.3 До каква степен съдът трябва да е убеден в даден факт, за да го използва за обосноваване на решението си?

Съдът трябва да преценява доказателствата по своя преценка, освен когато законът предвижда друго; той може също така да извлече доказателства от отговорите, дадени от страните, от неоправдания им отказ да разрешат извършването

на проверки, разпоредени от съда, и като цяло от поведението на самите страни по време на производството (член 116 от Гражданския процесуален кодекс). Решението на съда да приеме дадена претенция или възражения срещу нея трябва да се основава само върху факти, които са напълно доказани, пряко или въз основа на презумпция. Решението на съда не може да се основава на недоказани факти, дори когато тези факти са възможни или много вероятни.

2 Събиране на доказателства

2.1 За събирането на доказателства винаги ли е необходимо искане от страна по делото или в някои случаи съдията може да събере доказателства по собствена инициатива?

В италианската правна система при събирането на доказателства се прилага диспозитивното начало (*principio dispositivo*), предвидено в член 115, алинея 1 от Гражданския процесуален кодекс, съгласно което „с изключение на предвидените в закона случаи“ съдът основава решението си върху представените от страните доказателства. Съществуват обаче изключения от това правило, които са предвидени в следните разпоредби на Гражданския процесуален кодекс:

- член 117, който допуска неформален разпит на страните;
- член 118, който допуска да бъде назначено освидетелстване на лица и оглед на вещи;
- членове 61 и 191, които дават възможност на съда да възложи извършването на експертиза;
- член 257, който позволява на съда да призове служебно свидетел, който е посочен от друг свидетел по делото; и
- член 281 *ter*, който допуска общият съд (*tribunale*), заседаващ в състав от един съдия, да разпорежи служебно събирането на свидетелски показания, когато в изложените от страните факти по делото се споменават лица, които вероятно са запознати с действителните обстоятелства.

В областта на трудовите спорове диспозитивното начало може да бъде заменено със система, характеризираща се с елементи на служебно начало, по-конкретно по силата на следните разпоредби:

- член 420, в който е предвидено, че съдът може да разпитва свободно страните при разглеждане на делото в съдебно заседание;
- член 421, в който е предвидено, че съдът може по всяко време и по свой почин да разпорежи допускане на всякакъв вид доказателства, дори такива, които са извън кръга на допустимите доказателства съгласно Гражданския кодекс. В производствата, свързани с родителска отговорност, съдът може да постанови събирането на доказателства по собствена инициатива, включително проверки, извършвани от данъчната полиция (*polizia tributaria*), но само по отношение на разпореждания, отнасящи се до ненавършили пълнолетие лица. По производствата за развод, ако възникнат спорове, общият съд организира провеждането на разследване за установяване на доходите, имуществото и действителния жизнен стандарт на страните, като при необходимост се обръща към данъчната полиция.

2.2 Какво следва, след като събирането на доказателства по искане на страна по делото бъде допуснато?

Когато едната страна поиска събиране на доказателства, другата страна може да поиска събиране на доказателства в противен смисъл. Съдът следва да уважи и двете искания, ако има основания да приеме, че посочените от страните факти имат отношение към предмета на делото.

Ако съдът допусне доказателствата, след това той ги събира.

След събирането на доказателствата по делото съдът обявява делото за решаване.

2.3 В кои случаи съдът може да отхвърли искане на страна по делото за събиране на доказателства?

Доказателствата традиционно се определят като средство, чрез което може да бъде оповестен даден факт и следователно да се докаже този факт и да се установи неговата достоверност, или като инструмент за убеждаване на съдията във фактите по делото. За да бъде допуснато в производството, доказателственото искане трябва да бъде „допустимо“ и „релевантно“. За да бъде допустимо, доказателственото искане не трябва да противоречи на забрана, предвидена в закон (напр. член 2726 от Гражданския кодекс, отнасящ се до плащанията): с други думи съдът трябва да определи дали конкретната мярка, за която се отнася искането, противоречи на закона. Така наречените „нетипични“ доказателства, които не се описани в Гражданския кодекс, също са обект на забраните, предвидени в закона. За разлика от това релевантността се разглежда от друга гледна точка и се отнася до това дали „фактът съставлява предмет на доказване“. За да бъде допуснато доказателственото искане, съдът трябва да изясни дали фактът, който се иска да бъде доказан, действително ще повлияе върху решението по делото. Следователно факти, които не биха повлияли на решението, независимо дали искането бъде прието или отхвърлено, не се допускат, дори и да са доказани. За да даде

възможност на съда да прецени релевантността на дадено доказателство, законодателят е поставил условието искането да отговаря на минимални нива на конкретност и следователно да съдържа поне три различни вида информация: за място: КЪДЕ; за време: КОГА; и за предназначение: С КАКВА ЦЕЛ. Факти, които не са оспорени изрично, не е необходимо да бъдат доказвани (член 115 от Гражданския процесуален кодекс).

2.4 Какви са различните видове доказателствени средства?

Италианското законодателство разграничава документни и недокументни доказателства. Доказателствата, предвидени в Гражданския кодекс, се наричат „типични“.

Документните доказателства включват:

- официални документи (член 2699 и сл. от Гражданския кодекс);
- частни документи (член 2702 и сл. от Гражданския кодекс);
- телеграми (член 2705 и сл. от Гражданския кодекс);
- документи и регистри за разходи на домакинствата (член 2707 от Гражданския кодекс);
- счетоводни документи на предприятия (член 2709 от Гражданския кодекс);
- механично възпроизведени копия (член 2712 от Гражданския кодекс);
- копия на документи и договори (член 2714 и сл. от Гражданския кодекс).

Компютърните документи също представляват доказателства.

Недокументните доказателства включват:

- свидетелски показания (член 2721 и сл. от Гражданския кодекс);
- писмени свидетелски показания (член 257 *bis* от Гражданския процесуален кодекс);
- признания (член 2730 и сл. от Гражданския кодекс);
- официален разпит (член 230 от Гражданския процесуален кодекс);
- клетвени декларации (член 2736 и сл. от Гражданския кодекс);
- оглед и освидетелстване (член 258 и сл. от Гражданския процесуален кодекс).

Съществуват също протоколи от експертизи, които осигуряват на съда технически познания, с каквито той не разполага. В италианската процесуална система няма разпоредба, която да определя заключителен етап, след който повече не могат да се предоставят доказателствени средства, поради което тяхното представяне по принцип не е забранено. Съгласно италианската съдебна практика обаче така наречените „нетипични“ доказателства не може да заобикалят забраните или изключенията, наложени от норми, които имат материалноправен или процесуален характер; ако това не беше така, би съществувала възможност да се въведат тихомълком доказателства, които иначе не биха били допуснати или за чието допускане биха се изисквали подходящи формални гаранции.

2.5 Какви са начините за снемане на свидетелски показания и различават ли се те от средствата, използвани за снемане на експертни заключения? Какви са правилата във връзка с представянето на писмени доказателства и експертни заключения/становища на вещи лица?

Свидетелските показания се допускат от съда (член 245 от Гражданския процесуален кодекс); разпореждането на съда изисква от свидетеля да се яви, за да даде показания с предупреждението за налагане на принудителни мерки и глоба, ако той или тя не се яви. Съдът определя мястото, времето и начина на събиране на доказателствата. По искане на заинтересованата страна съдебен изпълнител връчва призовката на свидетеля. Свидетелят прочита обещание да каже истината, след което бива разпитан от съдията — страните нямат право да разпитват пряко свидетелите. Съгласно тази разпоредба съдът може да допуска писмени свидетелски показания със съгласието на страните (член 257 *bis* от Гражданския процесуален кодекс). Вещите лица се назначават от съда, който определя въпросите, на които се очаква те да отговорят; вещите лица също се явяват пред съда и полагат клетва да кажат истината. Обикновено вещите лица изготвят писмено заключение, но съдът може също така да им разпорежи да се явят на съдебното заседание, за да бъдат разпитани (член 195 от Гражданския процесуален кодекс). Писмените показания стават част от производството, след като бъдат приложени към материалите по делото за съответната страна по време на нейното първо явяване пред съда или по-късно, при спазване на предвидените в закона срокове (т.е. в рамките на сроковете, определени за съдебното заседание в съответствие с член 183 от Гражданския процесуален кодекс, за обикновени процедури за установяване на факти).

2.6 Има ли доказателствени средства, които се ползват с по-голяма доказателствена сила от други?

Италианската правна система отдава най-голяма тежест на официалните документи и необоримите презумпции. Официалните документи (членове 2699 и сл. от ГК) са документи, изготвени при спазване на съответните формални изисквания от нотариус (*notaio*) или друго длъжностно лице, което е оправомощено да удостовери официалния характер на документите на мястото, където са изготвени. Официалните документи имат пълна доказателствена стойност, освен ако не бъде доказано, че са неверни. С изключение на това, те представляват абсолютно и безусловно доказателство. Необоримите презумпции (член 2727 от Гражданския кодекс) имат още по-голяма доказателствена сила, тъй като те не се допускат никакви доказателства в противен смисъл.

2.7 За доказването на определени факти, задължително ли е използването на определени доказателствени средства?

Законът изисква определени факти да се доказват само с определени видове доказателствени средства, като в някои случаи се изискват само официални документи, а в други — писмени доказателства, които могат да бъдат официални или частни.

2.8 По закон свидетелите длъжни ли са да дадат показания?

Свидетелите са длъжни да свидетелстват, освен ако законът не предвижда друго. Съществуват разпоредби, които обхващат следните случаи: неспособност да се свидетелства; забрани спрямо определени лица за даване на свидетелски показания; и възможност за въздържане от даване на показания. Задължението на свидетелите да свидетелстват произтича непряко от правомощието на съда, предоставено по силата на член 255 от ГПК, да разпореди принудителното довеждане на свидетел, който не се е явил в съдебното заседание, и да го санкционира с глоба.

2.9 В кои случаи те могат да откажат да свидетелстват?

В предвидените в Наказателно-процесуалния кодекс случаи, към които Гражданският процесуален кодекс препраща, определени категории лица могат да откажат да свидетелстват, а това са именно лицата, обвързани със задължение за опазване на професионална, служебна или държавна тайна.

2.10 Може ли лице, което откаже да свидетелства, да бъде санкционирано или принудено да даде показания?

Съгласно член 256 от Гражданския процесуален кодекс свидетел, който се е явил пред съда, но откаже да свидетелства без основателни причини, или по отношение на който са налице основателни съмнения, че дава неверни показания или затаява информация, се предава от съда на прокуратурата като се изпрати копие от протокола от съдебното заседание.

2.11 Има ли категории лица, от които не може да бъдат снети показания?

Лица, които са лично заинтересовани от фактите по делото, не могат да свидетелстват, тъй като техният интерес може да бъде основание за встъпването им като страни по делото (член 246 от Гражданския процесуален кодекс). По отношение на **страни, участващи в спорове, които очевидно не могат да се явят като свидетели**, италианската правна система предвижда **официален разпит**, който представлява форма за събиране на доказателства, чиято цел е да се получи признание пред съда от някоя от страните (член 228 от Гражданския процесуален кодекс) и трябва да съответства на общите норми, уреждащи доказателствата, и по-конкретно трябва да съдържа отделни и специфични елементи (член 230 и сл. от Гражданския процесуален кодекс). Въпросната страна трябва да отговори лично и не може да чете от бележки, освен ако това се окаже необходимо и бъде разрешено от съда. Въпросите, поставени на страните, подложени на официален разпит, трябва да се отнасят до фактите, представени като доказателства и да бъдат одобрени с разпореджането за провеждане на официален разпит. Въпреки това могат да бъдат задавани въпроси, свързани и с други факти, ако страните взаимно постигнат съгласие за тях и съдът прецени, че са от полза. Ако дадена страна не се яви на официален разпит без основателна причина или откаже да се подложи на официален разпит, това може да доведе до **опускане** на фактите, които формират предмета на доказателствата, ако съдът прецени, че те трябва да бъдат допуснати в светлината на други доказателства. Според установената съдебна практика, ако дадена страна откаже да отговори или не се яви, това не представлява автоматично мълчаливо признание, а по-скоро обстоятелство, което, когато бъде оценено заедно с другите доказателства, събрани по време на производството, може да помогне на съда да направи своите заключения относно фактите, изложени по време на разпита.

Съдът няма никакви правомощия за принуда, освен описаните по-горе.

2.12 Каква е ролята на съдията и страните при разпита на свидетел? При какви обстоятелства свидетел може да бъде разпитан чрез използването на видеоконферентна връзка или други технически средства?

Съдията разпитва свидетеля, като му задава преки въпроси относно фактите, които са приети като релевантни по делото, както и въпроси относно същите факти, които са поискани от адвокатите на страните по време на разпита.

Макар че разпитът на свидетел посредством видеоконферентна връзка не е изрично предвиден в Гражданския процесуален кодекс, този начин на събиране на доказателства не е изключен. В член 202 от Гражданския процесуален кодекс е предвидено, че когато съдът разпорежда събирането на доказателства, той „определя времето, мястото и начина на събиране на доказателствата“, което позволява на съда да разпорежи снемане на свидетелски показания посредством видеоконферентна връзка. Освен това в член 261 от Гражданския процесуален кодекс е предвидено, че съдът може да разпорежи видеозаснемане с помощта на технически средства, инструменти или процедури.

3 Преценка на доказателствата

3.1 Набавянето на доказателства по незаконосъобразен начин от страна по делото ограничава ли съда да ги вземе предвид при постановяването на решение?

Съдът не взема предвид доказателства, които не са представени и допуснати по установения ред.

3.2 Показанията на страна по делото смятат ли се за доказателство?

Собствените показания в полза на лицето, което ги дава, не се смятат за доказателство. Те обаче се приемат като доказателство срещу него, ако представляват признание (с отрицателни последици), направено по време на **официален разпит** (вж. точка 2.11).

Версията на националния език на тази страница се поддържа от съответното звено за контакт към Европейската съдебна мрежа. Преводите са направени от Европейската комисия. Възможно е евентуални промени, въведени в оригинала от компетентните национални органи, все още да не са отразени в преводите. Нито ЕСМ, нито Европейската комисия поемат каквато и да е отговорност по отношение на информацията или данните, които се съдържат или са споменати в този документ. Моля, посетете рубриката „Правна информация“, за да видите правилата за авторските права за държавата-членка, отговорна за тази страница.

Последна актуализация: 26/02/2021